ՓՈՒՆՋ ՇԱԲԱԹ ՕՐԵՐԸ ԿԸ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԻ
Ցարեկան բաժանորդագինն է երկու եւ կէս արծաթ մէճիտ կանխիկ վճարելի. թէ՛ մայրաքաղաքիս եւ իր արուարձանաց եւ թէ՛ գաւառաց համար:
Վեց եւ երեք ամսոց համար ալ բաժանորդ կ'ընդունուի։
ՀԱՏԸ 40 ՓԱՐԱՅ Է
Ծանուցմանց տողը 3 դրշ. է մէկ անգամի համար։
Աւելի աժան կ'ըլլայ ա… ի ա՛նգամներու համար։

ՀԱՍՑԷ
Առ Տնօրէն-Տէր Հ. Ս. ԱԼԱՃԱՃԵԱՆ
Կ. ՊՈԼԻՍ
Պալըգ-Բազար, Նաֆիյէ խան վերի յարկ, թիւ 16

ՓՈՒՆՋ

درعایەدە بالق پازارندە نافعە خاندە اوست قاتدە
١٦ نومرولی اوطەدە «پونج» غزتەسی صاحب امتیازی
همپارسوم آلاجاجیان

ADRESSE
H. S. ALADJADJIAN
Directeur du Journal Armenien
POUNTCH
16 Nafié-Han, Balouk Pazar 16
CONSTANTINOPLE

Թիւ 2898 ՇԱԲԱԹ 1863—1866—1904 ՆՈՅԵՄԲԵՐ 20

ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ «ՓՈՒՆՋ»Ի

ԱՂԱՏԷՏԷ

Արեւելք լրագրի մէջ երբեմն երբեմն այս ստորագրութեամբ գրուածներ կը հրատարակուին։

Երկու շաբաթ առաջ ալ այս ստորագրութեամբ "Առաջին մրցանակը" վերնագրով գրուած մը տեսանք։

Կարդացինք։ Այս Աղատէտէն՝ յաճախ լրագրաց մէջ զանազան յօդուածներով երեւցող Արտաշէս Յարութիւնեանն ու Ռուբէն Զարդարեանը նախատելու ու ծիծաղաշարժ ընել մը ծաղրելէ ետքը՝ ներկայ գրականութիւնը կը պարսաւէ ըսելով.—"Մեր մէջ գրականութիւնը օր ըստ օրէ առաջ երթալու վրայ է. բանաստեղծական, իմաստասիրական, լեզուաբանական, եւ ուրիշ այս կարգի լուրջ հրատարակութիւններ, վէպեր, նորավէպեր, քերթուածներ, հէքեաթներ, ազգային օրագրէն քաղուածներ, արձակ եւ համարձակ բանաստեղծութիւններ, գեղօններ, եւ այլն, ամէն օր թերթերու միջոցաւ, նմանը չտեսնուած առատութեամբ։"

Աղատէտէ՝ այս տողերն իբրեւ յառաջաբան մը գրելէ ետքը՝ ապացուցանելու համար իւր նշանակած հսկայաքայլ յառաջդիմութիւնը,—Նամակ մը՝ իբրեւ նմոյշ կը յարէ ըսելով թէ՝ "Օրիորդի մը կողմանէ աղջկնութեանը վերջին շաբթուն ուղղուած է Զարուհի ընկերուհիին, եւ թէպէտ ո՛րեւէ լրագրի մէջ հրատարակուած չէ, բայց պատահմամբ իր ձեռքն անցած է։"

Կ'ամաչեմք, չենք կրնար մեր լրագրին մէջ նոյնութեամբ եւ բառ առ բառ հրատարակել Նամակը։ Օրիորդը օրիորդ ընկերուհիին գրեր է թէ՝ մօտակայ հայաձեւ փրանաթոր ամուսնութեամբ պատրաստած կակուղ բարձերն ու անկողինը իւր ամուսնութեան առաջ աստի սենեակին համար է, թէ՝ իւր ձեռքը զանունք ասեղով մաշճակալին վրայ պիտի սփռէ՝ զարդարելով չպարչով, բեհեզով ու մանեակներով, թէ՝ նախամօր յանցանքը քաւելու համար նախամօր եղեռնական արդ-ալարդով պիտի ներկայանայ իւր պաշտելի փեսային . . . ։

Այսչափ միայնք։ Արեւելք լրագրի տնօրէնութիւնը՝ որ ուրիշ լրագիրներէ շատ աւելի յաճախ կը նշմարէ հրապարակագրական պարտաւորութիւնները, ու կը նշաւակէ զեղծումներն, ի՞նչպէս ընդունեցր հրատարակեր է Աղատէտէի այս գրուածը, որ ծանր ծանր նախատինք է Հայ օրիորդաց։ Ի՞նչպէս թոյլատրեր է որ Աղատէտէ այսպիսի լիրբ, լկտի ու լպիրշ բառեր կեղծէ դնէ Հայ օրիորդի մը բերանը, եւ իբր ուրիշ օրիորդի մը ուղղուած՝ ձեւացնէ։ Արեւելքի տնօրէնութիւնը ի՞նչպէս ընդունիր է հրատարակել այս գրուածը, որ կը կարդացուի ժողովրդեան ամէն շրջանակներուն մէջ, եւ որուն նըմանը՝ կրնամք ըսել աշխարհի ամենաանամօթ գռեհկութեան մէջ իսկ տեսնուած չէ։

Որչափ մեծ վիհ կայ Աղատէտէ բառին եւ այս գրուածին կամ յօդուածին մէջ. ցեռէ "մեծ հայր" ըսել չէ. այսս "ազնիւ, վեհանձն, ծանրաբարոյ" նշանակութիւնը չունի՞ն։ Աղա մեծ հայր մը այսպէ՞ս կը խօսի, այսպէ՞ս կը գրէ իւր եղբարցը, քերց, որդւոց, թոռանց ու թոռնորդւոց առջեւ։

Աղատէտէ արդի գրականութեան, արդի հրապարակագրութեան չհաւնիր, եւ միեւնոյն վայրկենին՝ ինքը բոլորովին կը փոխարինայ, կը ստորնանայ, նամակ մը կեղծելով հրատարակելով։ Նամակ մը՝ որ ամենաստորին խմբակի մը մէջ իսկ կարդալ ո՛չ երբեք ներելի է։ Հայ տուները, Հայ մամուլն մինչեւ այս ատենան լրբութեան, ապականութեան համար գործածուած չեն երբեք ի լուր աշխարհի հրապարակել՝ հաչակել թէ՝ ա՛յսպիսի նամակ գրող, ա՛յսպիսի նամակ ընդունող Հայ օրիորդներ կան։ Ինչպէս կ'ընդունի Արեւելքի տնօրէնութիւնը։

Ցեռէ՛ք սա՛ Աղատէտէն, ուրիշներուն աչաց չիւղերը տեսնել կը փորձէ, մինչդեռ իւր հոգւոյն, սրտին ու մտաց աչքերը խաշոր գերաններով փակուած կուրցած են բոլորովին։

Ո՞վ է այս կեղծ Աղատէտէն, արդեօք աշխարհական թէ եկեղեցական դասէ է։ Արեւելքի տնօրէնութենէն կը խնդրեմք, որ այլեւս այս մարդուն արտաբերած մէկ կէտն անգամ չընդունի չհրատարակէ, ի պատիւ Հայ լրագրութեան, որ արդէն իբր զեղծ ու անկեալ կը համարուի վերջին ժամանակներս, եւ շատ ցաւելով կ'ըսեմք՝ բոլորովին զգաստութիւն չէ այս համարումն, եւ արդարեւ ուղղութեան, բարեփոխութեան պէտք ունի լրագրութիւնը։

Ուր են անոնք, որ մեր եւ այլոց այսպիսի գիտուցութիւններն "կեղծ բարեպաշտութիւն" կ'անուանեն, անվայել, անպատշաճ եւ փոքրուց ու բարուց ապականարար գրուածներն ու ժամանակի համբառնաց կենաց ու փոքուց ամենանմանակ նկարագրութեամբ վէպեր կը հրատարակեն. "Ժողովուրդն ա՛յսպէս կ'ուզէ, ա՛յսպէս կը սիրէ" ըսելով, անխղճաբար զբաղարտելով։

Ո՞ւր են անոնք, որ զուարճախօսութեան, զուարթաբանութեան առակալի ու նազելի ծաղրանկարութեանց ջատագով կը կանգնին։ Ի՞նչ կ'ըսեն այս կեղծաւորասէր ու անամօթ Աղատէտէին . . . ։

ԹՂԹԱԿՑՈՒԹԻՒՆ «ՓՈՒՆՋ»Ի

ԿԷԼԻՊՈԼԻՍ. 21 Հոկտ. 1904։—Եօթանասօրեայ ուղեւորութիւն մը դէպ ի Միջերկրական։— Գ. = Երկու օր է որ Դարդանէլ կը գտնուիմ, ուր՝ մանկութենէս ի վեր՝ թերեւս տասն անգամէ աւելի երթեւեկած եմ այլ եւ այլ առիթներով։ Այդ քաղաքին ներկային վըրայ ունեցած տպաւորութիւններս առայժմ ի բաց թողլով՝ անցեալին վրայ խօսիմ կարճ ակնարկով՝ նախապէս անուանակոչութենէն սկսելով։

Շատ հին է «Դարդանէլ» անունը. գրեթէ 3500 տարիներու բեռ մ'ունի վրան. թէեւ մե՛ զոր շատ քիչ վայրեր կամ քաղաքներ եւ մինչեւ իսկ մայրաքաղաքներ կամ քաղաքամայրեր կրցեր են պահել աւանդաբար. քանի որ միշտ փոփոխելի վիճակի մը վիճակուեր է մեր աշխարհն կոչած սա անբուն բնակավայր։ Ուրեմն կայուն անուան մը մասին՝ բացատրել չնորհ մը կը վայելէ սա հնադարեան Դարդանէլ՝ պահելով միանգամայն «Գալայի-Սուլթանիյէ» կամ «Զանագ-Գալէ» օսմանեան նոր անուններով։ Եւ ահա՛ «Դարդանէլ» անուան հնութիւնը պատմաբանօրէն կը հաստատուի այսպէս։

Արդի Զանագ-Գալէի հարաւային կողմը՝ հազիւ 6 7 ժամ հեռու՝ Եգէական ծովուն եզերքը՝ այժմու Գում-Գալէ ըսուած բերդագիւղին մօտ՝ ասկէ իբր 35 դարեր առաջ կը բարգաւաճէր ու կը ծաղկէր մայրաքաղաք մը կոչուած երեք կերպ՝ Տրոյա, Տրովա կամ Տրովադա, ուր հետզհետէ կ'իշխեն միայն ութ թագաւորներ, որոնք՝ 1. Սգամանդրոս՝ իր անունը կուտայ մօտակայ Իդա (Գազ տաղը) լեռնէ եկող գետոյն, բոլոր Տրովադան (երկիրը) ոռոգելէ ետք՝ Գում-Գալէի քովէն ծով թափուող մեծ գետի մը, որ մինչեւ հիմա Սգամանտր (*) կամ (աղաւաղուած) Մենտրէս կոչումը չէ կորսուած։ 2. Տեւկրոս՝ ժամանակ մը Տեւկրիա կոչել կուտայ Տրովադան։ 3. Դարդանոս՝ Դարդանիա անունը կը փոխէ զայն։ 4. Երիքթոնիոս՝ յիշատակելի որջորջում մը չունենար։ 5. Տրոս՝ Տրոյա կամ Տրովա, որմէ երկրին ալ Տրովադա անունը առաջ կը բերէ։ 6. Իլոս՝ Իլիոն ըսել կուտայ թէ՛ քաղաքին, թէ՛ միջնաբերդին, ուր կը կենար Պալլադիոն, որ պատերազմի տեսուչ աստուածն Պալլասի կամ նոյն ինքն Աթենասի անդրին էր՝ տէգով ու վահանակով զինուած, կը կարծուէր երկինքէ ինկած եւ մեծ խնամքով կը պահուէր, զի այդ սրբազան անդրիի չնորհիւ անառիկ կը համարուէր քաղաքն (**)։ 7. Լաւոմեդոն՝ անյիշատակ մնացած է։ 8. Պրիամ՝ վերջին թագաւոր՝ որուն Պարիս տղան՝ Սպարտացւոց թագաւորին կինը Հեղինէն առեւանգելով պատճառ կ'ըլլայ նշանաւոր Տըրովական մարտի ծագման, եւ 10 տասնամեայ պաշարումով կը կործանի այդ ծաղկեալ ու վաճառաշահ մայրաքաղաքն եւ կը վերջանայ տէրութիւնն (Քրիստոսէ 1270 տարի առաջ)։ Այլ շատ տարիներ անցնելէ ետք՝ (Քրիստոսէ իբր 300 տարի առաջ) մեծն Աղեքսանդրի զօրավարներէն Անտիգոնոս՝ ի յիշատակ իւր այդ մեծ տիրոջ՝ նախորդի աւերակներէն քիչ հեռու կը հիմնէ նոր Տրովադա մը, որ այնուհետեւ հռովմէական ու ավելեալ դեղթականութեամբ լեցած՝ կը կոչուէր Տրովադա Աղեքսանդրեան։ Պօղոս Առաքելոյ քարոզութեան համար՝ հոս 3 անգամ եկած գացած է։ Եւ սակայն վերջապէս այս նոր Տրովադան ալ հինին բաղդը կը կրէ քիչ ետքը կործանուելով թշնամական յարձակումներէ։ Հիմա անոր աւերակները կ'երեւան կաղնիներու անտառի մը մէջ՝ ուր 2-3 անգամ գացած եւ հետաքրքրութեամբ պտըտած եմ չատոնց։ Իսկ վերոյիշեալ հին Տրովայի կործանեալ տեղը կը կոչուի «Հսարլըգ», ուր երբեմն հնախուզական պեղումներ կատարած ու շատ օգտուած է նշանաւոր Տօգթ. Շլիման, մեր Օգոստ. Կայսեր արտօնութեամբ։

Ահա, սիրելի ընթերցո՛ղ, այդ երկու Տրովադաներու վրայ այսչափ հընախօսօրէն, այլ կարճօրէն ծանրանալէ ետք. կուգամ ներկայացնել թէ՝ «Դարդանէլ» անուն նախապէս վերյիշեալ Դարդանիա կոչումէ ծագած, ապա՝ այդ անունը՝ նեղուցին երկու եզերքին վրայ դէմ դէմի կեցող Փօլայր-Պալէսի ու Նագարա-Պրունու ըսուած տեղուանքը գտնուող Սեստոս ու Աբիդոս հին քաղաքներուն տրուած, եւ ասկէ ալ շատ տարիներ ետքը՝ Դարդանէլ անուան ժառանգորդ եղած է մեր այժմու Զանագ-Գալէն կամ Գալայի-Սուլթանիյէն, իբր սա Աբիդոսի մօտ ազգական՝ Սեստոսի պէս դէմն ունենալով Քիլիտ Բահր բերդագիւղը։ Ուստի Եւրոպացիք՝ դարդանելեանց ըսելու պէս՝ Dardanelles անունը միշտ այսպէս յոգնակի գրել սովորած են՝ անշուշտ այդ դարդանեան զոյգ քաղաքներու յիշատակին վրայ պատմական ակնարկութիւն մը ձգել ուզելով։

Խ. Բ. Կ. Պարբեւ

ՊԱՅԸՆՏԸՐ. 2 Նոյ. 1904։— ՄԵՆԵՄԷՆ։=Սիպիլ եւ Թեմնոս լեռներուն մէջ գտնուած արգասաբեր ընդարձակ դաշտը՝ որ կը տարածուի մինչեւ ծով, այսինքն՝ Միրալէմի Պօղազէն սկսեալ մինչեւ Փորթօյէօն (Հերմոսի Ներքին դաշտը) հին ատեն կը կոչուէր «Պամբօս Թեմենիօթէնու» որ կը նշանակէ «դաշտ կատաղւոյն (Հերմոսի)»։ Տիգոս պատմագիր կ'ըսէ «Իռ թոն թու Մէնոմէնու գամբոն»։ Ստրաբոն այցելած է «Աւերակ Մէնօմէնի» վայրը. եւ մենք գիտենք թէ Հերմոսի ափերուն վրայ ծաղկեցաւ, պայծառացաւ ապա Նորաչէն Մէնէմէնը Եփեսոսի Արխիթերի օրով։ Այդ ժամանակի քաղաքական բաժանման ցանկը ուսումնասիրելով, կը տեսնենք որ Մէնօմէն հետեւեալ թեմերը ունէր. «Մուրմանթա, Փորթօյէօն, Սիլ, Լէվքի, Դուգուլիս»։ Մուրմանթա բարձր դիրք ունի։ Զայս կը յիշեն մասնաւորապէս Փոնաթանթէն, Լէոն եւ Ժան. Նիկիոյ Իոաննես Տուգաս Վաթածէս կայսեր հրովարտակներուն մէջ՝ զորս հրատարակած է «Ազտա է տիփլոմաթա Կրէքա Մէտիի Էվիի» հանդէսը, ուղղակի կը յիշատակուի այս բարձրադիր թեմը։ Փորթօյէօն կը գտնուի ճիշդ կեդրոնը ընդարձակ ամփիթէատրոնին՝ զոր կը ձեւացնեն Պայրագլը, Գարաթէփէ, Եամանլար—Տաղի սիրուն լեռները։ Սիլ է այժմ Զիլի, ծանօթ սիրուն դեղը՝ իր հնութեամբն, Լէվքի անծանօթ է ինծի, դեռ չգտայ վայրը. բայց Դուգուլի կամ Դուգուլօս հաւանականօրէն է Դօգլուճա, կամ թերեւս Օլուճագ։

Բիւզանդիոյ եւ Սիլի հեռաւորութիւնը հազիւ երեք փարսախ էր։ Երբ հրանաչէր համբոյրը Դօգլուճայի, Պանիճայի վրայէն դէպ ի Լէվքի իջնալ, պիտի հանդիպի վայելուչ լեռնադաշտի մը, որուն տեղական հովիւները եւ որսորդները կ'ըսեն «Լիգօվլուճի» այս է «Լէվգօվլունի» ճշգապէս, այսինքն «Լեւան Լէվքի»։ Ճամբորդին միտքը կը բարձրանայ եւ կը յիշէ թէ ի հնումն ուխտաւորներ ասոր կը քալէին երթալու համար Դիլարսի տաճարը։

Եօլիտեան քաղաքներու ուսումնասիրութեան մէջ սիրած եմ յղել Մէնէմէնի գիրքը, սահմանը, շրջակայքը, աւերումէն յետոյ վերաշինութեան ընդարձակ գործունէութիւնը, դրամներու սեփհականութեան յառաջդիմութիւնը Յօշէ՞ Պերգամօնի Մանիսայի Թիատիրի դրացնութեան ազգերուցիչ եռանդը, նաեւ յետ քրիստոնէութեան ստացած կարեւորութիւնը, իբր անմիջական սեպհականութիւն հաւատոյ որդւոց Ս. Յովհաննու Աւետարանչին Առաքելոյն, որ Ս. Կոյսի հետ քանիցս Եփեսոսէ գալով այցելած էր Թիատիրա, Պերգամօն։ Շնորհաց Թուականէն մինչեւ ցայսօր այդ ծոփ եւ որգաւանդ դաշտին ամբողջական երկայնութեան վրայ, եւ զայն շրջապատող հիանալի լեռներուն միջեւ քրիստոնէական կրօնի հուրը ա՛յն աստիճան հրավառ բորբոքած էր որ՝ Արխանկէլոսի, Խրիսթօ-Թէփէի, Այի Իլիայի, Այիա Թէօթոգուի անուններն անգամ բաւական եղած էին անմահացընելու համար Մէմանիօմէնոսի բարձր անունը։ Բաշիմէր կ'ըսէ թէ «Երկրորդ Պաղեստին մը դարձաւ» ամբողջ գաւառը։ Թերեւս անտեղի չըլլայ մտածել թէ Արխանկէլոսի մօտ կային լեռնամէջ վայրեր, մենաստաններ՝ ուր առանձնութեան մէջ, հոգւոյ եւ սրտի թափ կուսային մենաւորներ, մտածումի անդաձման անկապար սահմանին մէջ, Երկնաւոր Թագաւորին փառքը տարփողելով սիրտեր վերաշինելով, կեանք տալով։ Աւանիկ համբաւ չունէ՞ր Իզմիրի մօտ Օլիմբոս լեռան Լէմնոս մենաստանը՝ ուր քաղաքականութիւնը հսկայաքայլ կը յառաջդիմէր, եւ որ՝ իր միանձնաւոր ծոփ կալուածներէն զատ, ունէր նաեւ Մանթիմոնոս եւ Մէնէմէնի դաշտը՝ ուր կարելի էր հանդիպիլ վանքերու, ագարակներու, այգեստաններու եւ անդաստաններու։ Երբ երկու ամիս առաջ Իզմիր կը գտնուէի, սիրուն առիթէ մը օգտուելով քալելով, բարձրացայ, սիրելիս Յովհ. Խանէտանեանի հետ՝ որ է ուշակերտ ճշմարտութեան, դէպի Լէմնոսի աւերակները։

(*) «Սկամանդրոս» ալ կը գրուի Հայ տառադարձութեամբ։ Այս գետ կը կոչուի նաեւ Քսանթոս, որ դեղին կը նշանակէ յունարէն, իր ջուրերու դեղնորակ կամ դեղնկեկ գոյնին պատճառաւ։ Կը գտնուի Սիմոյիս անուն գետակ մըն ալ, որ Տրովադայի քովէն անցնելով կը խառնուի Սգամանտր գետին, եւ որ երբեմն Տրովացւոց ու Յունաց միջեւ պատահած ահեղագոյն պատերազմին առթիւ անմահացած է անմահն քերթող Հոմերոսի Իլիական ու Ոդիսական դիւցազներգութեանց մէջ։

(**) Կ'աւանդուի թէ Պալլադիոնը Տրոյիոյ ամրոցէն գողցան Ոդիսեւս ու Դիոմեդէս քաջերն, եւ ապա յաջողեցան Յոյներն տիրել քաղաքին։ Կ'ըսուի թէ այս անդրին յետոյ Հռոմ տարուելով՝ Նուիրական աւանդի մը պէս՝ զգուշութեամբ կը պահուէր Վեստա աստուածուհւոյն մեհեանին մէջ։ Գ.

Երեւակայեցէ՛ք փեհ տեսարան մը. հիւզասիլժ սառնամանիներ, չքեղ լեռնակներ. Նիֆատը, Գուրու Թէփէն, Միրլէֆօզաս եւ Պաղպուրնը սարերը. Ինչ ազուոր տեսարան։ Փայլուն գիրք չքեղ տեսքով մը։ Առաջին ակնարկով մը կը գիտես գետակ մը՝ որ օձապտոյտ կը խաղայ յառաջ Արարատէրէի հովիտէն ակնապարար, եւ կ'երթայ անհետիլ Մէրսինլիքէօյի սրտաթով այգիներուն ու պուրակներուն միջեւ։ Աւելի կը սիրէի Սմիրլիք-չայ կոչել զայս գետակ, քան թէ Երիօնի-բօյ ամառթէպէտեւ Գօրաբունար-չայ բսած է Ծիհանիւմայն Հեաուն, դէմս, քիչ մը վարօք, Իչիքլէր կամ Ըչըգլար գեղը որ չնորհալիօրէն բազմած է Պաղպուրնի տափ կողին վրայ. իւր մինարէովը եւ նոճազարդ գերեզմանոցովը։ Պուրնապաշի դաշտը, ծածկեալ այգիներով եւ պարտէզներով արգասաւոր. հոն նոննեն կը ծաղկի, Նարլըքէօյի եւ Բունարպաշիի մօտ. վարը՝ Պարեագլը-Համիտիյէի ծոցը փոքրիկ, սիրուն, չքեղ։ Եւ Գօրտօլէօնը. անմչ-իչատակ Գօրտէլիօ, որուն վրայ կապարագոյնն, մայլուան Սիպիլ կը մտածէ կը խոկայ լռին. վերջապէս ծովածոցն զմիւռնական կապոյտ որպէս զերկին, Հերմեան ծոցը՝ որ կ'երկննայ յոյսերուս պէս եւ զիս կ'ընէ մտածկոտ։ Հերմոս գետը իմ արցունքներս ընդունած է, ա՜հ, իւր երեք անուններովը. Հերմէս, Սարապատ, Կէտիզ. այս սիրուն-անառակ գետը իմ նժդեհ կեանքիս մէջ մխիթարող բան մը ունեցած է. երբ հոգիս կը պաղանայ, Հերմէս զիս կը մխիթարէ։ Տեսնալու է Հերմէսը, Միրալէմ կիրճէն ասդին, հորիզոնական արագ սահումին մէջ. երբ սաէպ յորդելով, խենդի նման կատղած, դինովի պէս մանչող, կ'ողողէ մչակուած դաշտերը Մէնանիօմէնիին՝ Մէնօմէնին, Մենեմէնին՝ ուր հոգւոյս ըղձալին ծնաւ. 1882 դեկտեմբեր 25ին։

ՀԱՄՊԵՐԼԵՑՆ

ՊԱՏՐԻԱՐՔԱՐԱՆԻ ՎԵՐԱԲԵՐԵԱԼ ԼՈՒՐԵՐ

Կրետէի մէջ մեռեր է Մանիասյի Հայ վաճառականներէն Պ իգոր Ճերմաքեան, եւ յունական արարողութեամբ կատարուեր է յուղարկաւորութիւնն ու թաղումը։ Կղզիին մէջ յունական ծէսով թաղումներ ու մկրտութիւններ ալ կը կատարուին Հայոց համար, ժամանակէ մը ի վեր Հայ քահանայ չգտնուելուն համար։ Կրետէի Հայոց այս անհովիւ լքեալ վիճակն այս օրերս դարձեալ Պատրիարքարանի գրուեր, եւ խնդրուեր է՝ ժամ առաջ յարմար եկեղեցական մը ղրկել։ Միանգամայն տեղեկութիւն տրուեր է թէ՝ եկեղեցւոյն հոգաբարձու կարգեալ երկու անձինք չեն զբաղիր պէտք եղած գործերով, եւ եկեղեցին փտկուած է։ Հրատարակելով այս անհաճոյ ծանօթութիւնը՝ կը յուսանք թէ Պատրիարքարանը կը հաճի փութացնել Կրետէի Հայոց հոգեւոր հովուութեան համար պէտք եղած տնօրինութիւնը, այս առթիւ միանգամայն յիշելով Ռումանիոյ ու Պուլղարիոյ Հայոց հոգեւոր հովուութեան բազմաժամանակեայ անլոյծ խնդիրն, առաջի աչաց բերելով անոնց եկեղեցեաց, վանօրէից եւ այլ հաստատութեանց, ինչպէս նաեւ կրթական ու կրօնական վիճակներն, որոց վրայ բազում անգամ եւ մանրամասն տեղեկութիւններ հրատարակուած ու Պատրիարքարանի ալ հաղորդուած են։

—Պուլղարիոյ եւ Արեւելեան Ռումէլի կրթական նախարարութիւնը կարգադրած է որ՝ պուլղար գիմնազիոններէ վկայեալ Հայ ուսուցիչք միայն պաշտօնավարեն Հայ վարժարանաց մէջ։ Պատրիարքարանն իմանալով այս կարգադրութիւնը՝ բանակցեցաւ մայրաքաղաքիս պուլղար գործակատարին հետ, առարկելով թէ՝ Հայ եկեղեցեաց մէջ բացուած Հայ վարժարանները Հայ լեզուի ու կրօնի համար հաստատուած են, ունին նախակրթական ծրագիր, թէ՝ անոնց չրջանաւարտները կրնան երթալ աւարտել իրենց ուսումն ազգական երկրորդական վարժարանաց մէջ, եւ թէ՝ կը խնդրուի որ ըստ առաջնոյն չարունակեն դասախօսել Կ. Պոլսոյ Պատրիարքարանէ վկայական ունեցող Հայ ուսուցիչները։ Պատրիարքարանի այս բանակցութեան վրայ, այժմ գործակատարութիւնը պատասխաներ է թէ՝ կրթական Նախարարութիւնը կը թոյլատրէ՝ որ այս տարի միայն չարունակուի այդպէս, եւ ապա գիմնազիոններէ վկայեալ Հայ ուսուցիչներն։ Հետեւաբար Պատրիարքարանը հարկադրուած է՝ դարձեալ բանակցիլ։

—Կրօնական Ժողով, ատենապետ Գեր. Տէր Գրիգոր Ս. Արքեպիսկոպոս՝ Ժողովին որոշմամբ, Սօֆիայի եկեղեցւոյ համար քահանայ պիտի ձեռնադրէ Փափազեան տիրացու Թագւորն, որ մայրաքաղաքս եկած է, եւ Ժողովն անոր արժանաւորութիւնը քններ հաստատեր է։

—Ռուսիայէ Մանթաշեան ծանօթ տունը 100 լիրա նուիրեր է՝ Սէլանիկի Հայոց եկեղեցւոյ չինութեան համար։ Յիչեալ տունը Սէլանիկի հետ քարիւղի ընդարձակ գործառնութիւն ունի։

—Տփղիսի քաղաքային վարչութեան տեղեկագրէն կ'իմացուի թէ՝ քաղաքապետութեան տրամադրութեան ներքեւ գտնուող 18 նախակրթարանաց մէջ 1414 մանչ եւ 716 աղջիկ կը գտնուին, որոնց 711ը Հայ են, 210ը՝ աղջիկ ըլլալով։

—Կրօնական ու Քաղաքական Ժողովականք չորեքչաբթի չկրցան խառն նիստ ընել, որովհետեւ Կրօնական Ժողովականներէն Տ.Գրիգորիս եւ Տ. Գաբրիէլ Սրբազաններն, իսկ Քաղաքական Ժողովականներէն Եուսուֆեան եւ Տէր Նէրսէսեան էֆէնտիները միայն ներկայ էին, եւ միւսներն օդին դժնդակութեան պատճառաւ բացակայ գտնուեր են։ Ներկայ գտնուողները՝ պահ մը Ս. Պատրիարք Հօր հետ խորհրդակցելէ ետքը՝ մեկներ են։

—Վաղը, Խասգիւղի որբանոցի 39րդ տարեդարձի առթիւ, Ս. Պատրիարք Հայրը Խասգիւղի Ս. Ստեփաննոս եկեղեցւոյ մէջ Պատարագ պիտի մատուցանէ, ապա հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի մատուցուի հիմնադիր մայրապետին եւ այլ բարերարաց յիշատակին համար, եւ աղօթք ու մաղթանք՝ վերաչինուած որբանոցին մէջ։

—Արմաշի դպրեվանքի խնամակալութիւնը՝ հինգշաբթի առաւօտ դպրեվանքին համար վանահօր մը ընտրութեան վրայ խորհրդակցելէ ետքը արօսեց որ՝ Տ. Թովմաս վարդապետ առժամաբար վարէ այդ պաշտօնն ըստ Նախորդ կարգադրութեան։

—Ակնայ գաւառական վարչութիւնը, ձմրան պատճառաւ, Պատրիարքարանէ խնդրեր է միջոց մը տնօրինել կարօտելոց նիւթական կարօտութիւնը մեղմացնելու համար։

—Բալուի Առաջնորդարանի եւ վիճակին Ժողովրդեան գործոց կարգադրութեան համար՝ ի անդամով Քաղաքական Ժողով մը ընտրուեր, եւ Պատրիարքարանի հաստատութիւնը խնդրուեր է։

—Խասգիւղի որբանոցի մայրապետ Քրիստինէ՝ որբոց ձեռագործ եկեղեցական սպասներ մատոյց Կիլիկիոյ Ս. Կաթողիկոսին։

—Կիլիկիոյ Ս. Կաթողիկոսն երկուչաբթի Երուսաղիմայ պատրիարքական փոխանորդ Տ. Գէորգ Սրբազանի եւ իւր պարագայից հետ կայսերական պալատը գնաց, եւ գլխաւոր քարտուղար փաշայի միջոցաւ իւր հրաժեշտը եւ կայսերական զանազան չնորհաց համար իւր եւ Ժողովրդեան խորին չնորհակալութիւնները մատոյց ուղերձով մը։ Քարտուղար փաշան Օգոստ. Սուլթանին հաղորդեց, եւ Նորին Վեհափառութեան կողմանէ աւետեց թէ՝ գոհ է իւր հաւատարմական ընթացքէն, թէ՝ վստահ է որ սիրոյ չարունակէ այնպէս, եւ թէ՝ Օսմանեան ու Մէճիտիէ պատուանչաններու զանազան աստիճաններէ կը չնորհէ իւր հետեւորդաց, եւ երկրորդ աստիճանի Օսմանիյէ՝ Երուսաղիմայ պատրիարքական փոխանորդ Տ. Գէորգ Սրբազանի — Ս. Կաթողիկոսն այսօր կ'ուղեւորի մայրաքաղաքէս, եթէ պատրաստ չոգենաւ ըլլայ։

—Բերայէ Յօթինի անուն յոյն աղջիկ մը Հայ դաւանութիւնն ընդունեց այս չաբթու՝ Հայ երիտասարդի մը հետ ամուսնանալու համար, եւ պսակուեցաւ։

—Հանգուցեալ Աղասեան էֆէնտիի ամուսին տիկինը՝ գեղեցիկ ջահ մը նըուիրեր է Գատը գիւղի եկեղեցիին։

ՏԻՐԱՆ ԷՖԷՆՏԻ ՆԱԶԱՐԵԱՆ մեռաւ, հինգշաբթի Իւսկիւտարի Ս. Խաչ եկեղեցւոյ մէջ վայելուչ չքով կատարուեցաւ յուղարկաւորութեան հանդէսն. եւ Պալըգլըի գերեզմանատան մէջ ամփոփեցաւ մարմինը։

Ցաւեցանք ո՛չ մեք միայն, այլ եւ չատերն, որոնք կը ճանչնային Նազարեանը։ Պատուաւոր գիրք ունէր վաճառականական հրապարակին վրայ։ Պատուաւոր գիրք ունէր ընտանեկան ու ազգային չրջանակաց մէջ։ Պատրիարքարանի Ժողովոց մէջ գտնուած էր, եւ Իւսկիւտարի ճեմարանի Թաղի երկսեռ վարժարանի հոգաբարձութեան պաշտօնը վարեց չա՛տ արդիւնաւոր ու գոհացուցիչ ընթացքով, որով վարուած չեն եւ չեն կրնար վարուիլ չատերը, չունենալով այդ փափուկ պաշտօնին հարկ եղած յատկութիւնները։

Նազարեան անունն ու յիչատակը պիտի մնայ անմեռ, եւ արդարեւ արժանի է այս փառաւորութեան։ Զարգացեալ էր մտքով, բայց միանգամայն սրտով ու հոգւով։ Իբրեւ ծանրաբարոյ՝ իբրեւ լրջախոհ եւ բարեգործ սիրոյ ու մեծարանաց արժանի հանդիսացած էր։ Կը թողու միակ զաւակ մը, արժանաժառանգ, հօրամօրն բարեմասնութեաններով օժտեալ, ինչպէս կը վկայեն չատերն։

Առ հաճոյս չեմք արտադրեր այս տողերը, որպէս վերջերս սովորութիւն դարձած է։ Նազարեանի մահն ըստ ամենայնի մեծ կորուստ մ'է։ Այսպիսի անձեր, վարժարանի հոգաբարձութեան կրթական կարեւոր գործի վերակացութեան կարող ու կամեցող անձեր սակաւաթիւ են ի մեզ դժբաղդաբար, ինչպէս նաեւ չատ նուազ են հայրական, ընտանեկան պարտաւորութեանց գիտակ ու գործադիր հայրեր։ Իսրտէ ցաւակցելով անվիշտ երկարակեցութիւն կը մաղթեմք միակ որդւոյն եւ բոլոր պարագայից համար։

Այս չաբթու բաղձանօթ անձ մ'ալ կորուսինք։ Վանեցի Պաղտասար էֆէնտի Յակոբեան, որ բազում տարիներէ ի վեր հիւանդացած էր, չորեքչաբթի կնքեց մահկանացուն, եւ հետեւեալ օրը մարմինը Գրնալը կղզիէ Պոլսոյ Գումգափուի մայր եկեղեցին փոխադրուելով՝ յուղարկաւորութեան հանդէսը կատարուեցաւ եկեղեցական մեծ թափորով։ Դամբանականի առատ նիւթ մատակարարող կեանք մը ունէր հանգուցեալն։ Գրնալը կղզիի եկեղեցւոյ համար անձնուիրաբար ծառայած է բազում ժամանակ, եւ ուրիչ պաշտօններ վարած։ Կը սիրէր հիւրընկալութիւնը. կը սիրէր բարերարել կարօտելոց եւ միչ կը մասնակցէր բարեսիրական հանգանակութեանց։ Ծանօթ էր մեզ ալ. կը տեսակցէինք, եւ նկատելով անոր սիրտն ու ոգւոյն բարեմասնութիւնները, կը հաւանէինք։ Կը յուսամք թէ՝ որդին, Վահան էֆէնտի անմոռաց կը պահէ հանգուցեալ հօրն անունն ու յիչատակը։

Անցեալ կիւրակէ Սամաթիոյ Ս. Գէորգ եկեղեցւոյ մէջ կատարուեցաւ Բերիչեկեան հանգուցեալ Տիգրան էֆէնտիի յուղարկաւորութեան հանդէսը՝ Նախագահութեամբ Ասլանեան Տ. Ներսէս Սրբազանի, եւ ի ներկայութեան բազմաթիւ յուղարկաւորաց, որոց մէջ կը գտնուէին գրագէտներ, խմբագիրներ, վաճառականներ, Ռոպէրթ Գօլէճի ուսուցիչներ եւ ուսանողներ։ Հանգուցեալն զարգացեալ հաչակեալ էր ինքնօգնութեամբ, որ մեծ առաւելութիւն մ'է, քիչերու տրուած, եւ արդարեւ յիչատակութեան արժանի։ Կը ցաւակցիմք հանգուցելոյն որդւոց ու պարագայից, եւ յաջողութիւն կը մաղթեմք երեց որդւոյն, որպէս զի կարենայ հայրաբար խնամել հայրենի տունը, որ արդէն զրկուած է մայրական հոգածութենէ ալ։ Ի հօրէ եւ ի մօրէ որբութեան վիճակէ անցած ըլլալով՝ գիտեմք այդ վիճակին դառնութիւնն ու ծանրութիւնը . . . ։

ՕՏԱՐ ՈՒ ՏԻՊԱՐ ԲԱՐԵՐԱՐՈՒՀԻ ՄԸ
ՄԻՍԻՍ Ժ. ԳԱՖԻՆԳ

Օտարներ կան, որոնց մեզ հանդէպ սնուցած ու զգացած կրօնական բարեակ գաղափարներուն տեղեկանալով ո՛չ միայն խրտչիլ կ'արժէ, այլեւ երեսնին իսկ չտեսնել կը վայելէ ճշմարտապէս։ Բայց օտարներու մէջ երբեմն կը պատահին անհատներ, որոնցմէ ո՛չ միայն գոհ ըլլալ այլեւ պաչտելու չափ սիրել կ'արժէ։ Ահա այս վերջին դասակարգին կը պատկանի Միսիս Ժ. Գաֆինգ։

Դեռ ծաղիկ հասակին մէջ՝ երիտասարդ ամուսինին հետ Աստուածաչունչ ի ձեռին Նոր-Աչխարհէն — Ամերիկայէն— մեկնած այս Եւրոպական Թուրքիոյ՝ առաջին փարձով ազդութեան դա(?) կուտաւ իւր սիրելի ամուսինն։ Եսպս երկամէհ կամքով կուրծք տալով ամէն դժուարութեանց՝ կը յաջողի վերջապէս իր նպատակին հասնիլ։ Մինչեւ այսօր քառասուն երկար տարիներէ ի վեր յագնելով ու աքսէլով բարերարութեան մարմնացումն կը հանդիսանայ, հրաւիրելով ընդհանուրին հիացումն ու սքանչացումը իր վրայ եւ զարմացումը՝ մանաւանդ ներկայ եօթանասուն ամեայ ծերութեան վիճակին մէջ իսկ աշխատութեան համար ունեցած անզուսպ տենչին մասին։

Միսիս Ժ. Գ. Գաֆինգի անկեղծ ու տիպար բարերարութեան կամ անձնուէր մարդասիրութեան չքնաղ ձիրքն՝ աւելի եւս կը հաստատէ անխտրական ոգիով ընդհանուրին մասին տածած ու սիրած մայրական անհուն սէրովն։ Եւ փոխադարձաբար կը գուրգուրան իրեն վրայ ամէն ազգէ ու հասակէ եւ սեռակէ անձինք. իրենց տունն՝ որ քաղաքին կէս ժամ անդին—գեղեցիկ եւ բարձր տեղ մը ամէն մասերովն վարժարանովը գրեթէ թաղ մ'է, կ'արժէ որ մարդ այցելէ գոնէ տարին անգամ մը տարեմուտի օրն, ուր պիտի հանդիպի չատ տարօրինակ տեսարանի մը։

Հոն՝ սայանին մէջ անկիւնը երկսեռ բազմաթիւ մանուկներու երամ մը կայ, որոնց մէջտեղը բարերարուհին՝ թիկնաթոռի մը վրայ բազմած վիճակի մը մէջ զուարթ դէմքով չաքարեղէններ կը բաչխէ. չաքարին զօրութեամբ որ չնորհաւորութեան չատոպած բոպիկ ու մերկիկ թշուառ ու անտէր մանուկներուն, զբօսնելով եւ խնդացելով զանոնք զուարճալի խօսքերով. չի մոռնալով միեւնոյն ատեն նաեւ չ(?) ու փափուկ, ամնց մազերն եւ համբուրել զուարթ սառած դէմքերն։ Եւ այսչափ հոգեզուարթ(?) տեսարանի մը հանդէպ անկարելի է որ մարդ հիացքանչ ներքին գոհունակութեամբ երախտագիտութիւն մը չզգայ. տեսնելով օտարուհիի մը սէրն ու գուրգուրանքը թշուառաց մասին . . ։ Պահ մը կըսատիպուի բաժնուիլ անոնցմէ՝ մեծարելու համար նորեկ հիւրերն, որոնց հանդէպ չատոպած պատիւներն ու զուարճախօսն խօսակցութիւններն չատ գոհ տպաւորութեան մը տակ կը թողուն այցելուներն։ Երբեմն նոյն իսկ մոռնալով իր Նոր-Աչխարհեան մը ըլլալն՝ թարգմանիչի դեր ալ կը կատարէ երեկ օտարաց եւ այցելու տեղացւոց միջեւ, քաջ սահուն եւ չատ մաքուր Թուրքերէնի վերածելով անոնց խօսքերն, եւ իր կողմէ յաւելուածներով հաչտեցընելով գաղափարներն իրարու հետ։ Վերջապէս՝ Միսիս Ժ. Գաֆինգի անխտրական ոգիով տածած մարդասիրական զգացումներն ամէն գովասանքէ վեր են։

Միսիս Ժ. Գաֆինգի կրօնական կեանքն՝ ընդհանուրին սքանչացումը հրաւիրած է. անկեղծ ու տիպար կրօնաւորուհիի մը մարմնացումն է ճըչմարտապէս։ Ամէն կիրակի առաւ իրիկուն ձիու մը վրայ նստած՝ իւր սիրական զառնուկի հօտն — գիչերօթիկ վարժարանի սանուհիներն — կ'առաջնորդէ եկեղեցի, եւ այս ճանապարհութեան միջոցին իսկ չի մոռնար երբեք մայրական ժպիտներն սփռել ամէն կողմ։ Կ'այցելէ նաեւ ի հարկին մեր Հայ եկեղեցին ալ, սպասելով մինչ ցվերջ պատարագին։ Մեր Շնորհազարդ Կաթողիկոսին հոս գտնուած միջոցին այցելեց նաեւ յիչեալ բարերարուհին ամենայն յարգանօք եւ ակնածանօք։

Միսիս Ժ. Գաֆինգ՝ մեր ազգին դաստիարակութեան համար մատուցած ծառայութիւններովն կատարելապէս երախտապարտ ըրած է զմեզ։ Առանց չափազանցութեան՝ մեկ խօսքով կրնանք ըսել թէ Միսիս Գաֆինգ Հաճընի եւ չրջականերուն փափուկ սեռին ճչմարիտ կրթիչն եւ ուսման համար տիպար սատարն եղած է։ Երեսուն երկար տարիներ առանց յուսահատութեան տքն. եւ գիչեր յոգնելով տքնելով եւ ամէն դժուարութեանց տոկալով յաջողած է վերջապէս այս օրուան կատարելութեան հասցնել Հաճընի աղջկանց Հօմ Սգուլն, որուն չնորհիւ կատարեալ կրթութեան տրրացած են երկու հարիւրի մօտ չրջանաւարտուհիներ, որոնք մէշտ երախտագէտ սրտով եւ անհուն սիրով մը կը վերաբերուին իրենց մօրմէն չատ աւելի ծառայած իրեն մատուցած յիչեալ անձնուէր բարերարուհին հանդէպ։ Հաճընի գ'չխուրիկ(?) Հօմ Սգուլի մէջ ներկայ են այսօր երկու հարիւրէ աւելի աչակերտուհիներ, որոնք կուգան Կիլիկիոյ գրեթէ ամէն կողմերէն. Մարաչէն. Սիսէն. Ունիայէն եւ այլ քաղաքներէ եւ գիւղերէ։ Հաճընի Հօմ Սգուլէն չրջանաւարտ եղողներն չատ գիտութեամբ եւ մեծ յաջողութեամբ կ'ընդունին Մարաչի աղջկանց Հօմ Գօլէճն, ուր կը լրացնեն իրենց դասընթացքն։ Հաճընի Հօմ Սգուլի չրջանաւարտուհիներէն էր Սկիւտարի Հօմ Գօլէճի մէջ առաջին մրցանակ ստացող օրիորդն որուն արձագանգը եղան անցեալ տարի մեր լրագիրներն։ Միսիս Ժ. Գաֆինգի ուրախութիւնը չափ չունէր, իր օգնականին եւ յիչեալ դպրոցին Տեօրէն-Ուսուցչուհին ազնուութեան եւ համեստութեան տիպար Նախկին Միսս Պէյթօյի քաջ կարողութիւնը տեսնելով, որմէ մեծ ցաւով եւ կորուստով բաժնուեցաւ՝ Միսիս Լին անունով Մարաչ ճամբելով։

Միսիս Ժ. Գաֆինգ՝ հակառակ իր եօթանասնամեայ տարիքին՝ դեռ չատ քաջառողջ ըլլալով երբեք չփափաքիր աշխատութենէ քաշուիլ, ըստ առաջնոյն չարունակելով։ Բայց կը լսենք թէ նկատելով իր հանգստութեան անհրաժեշտութիւնը, մասնաւորաբար հանգիստ կոչուած է իր ծննդավայրին մէջ, ուր պիտի անցունէ վերջին խաղաղ օրերն։ Այս առթիւ իրեն եւ իր նախկին օգնականին տեղ արդէն հասած են երկու Ամերիկացի օրիորդներ. Հիմայս կը յուսամք թէ՝ սոնք ալ պիտի հետեւին իրենց տիպար Նախորդին, որ պիտի հաճի անչուչտ պէտք եղած հըրահանգներն տալ, եւ մանաւանդ հաստատելով անոնց մտքին խորը կրօնական անխտրական ոգին։

Այսքան անձնման ու հազուագիւտ յատկութիւններով եւ տիպար ու անձնուէր բարերարութիւններով օժտեալ մարդասէր բարերարուհիի հանդէպ՝ կ'արժէ որ իր չուրջը գտնուած մարդկութիւնն ինչ ան երախտագիտութեան խունկեր, եւ անկեղծ սրտով երկնային վարձատրութեան զափնեպսակն հայցէ, զոր կը գտնէ անչուչտ ի սրտէ

Հաճըն Յ. Յ. Թիւրզեան

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

Հրամայուած է զրաւ փոխ տալ Էտիրնէի, Սէլանիկի ու Էնկիւրիի նահանգաց կարօտ երկրագործաց։

— Մաքսատանց պատուիրեցաւ՝ խառն ու խարդախ թէյերը չընդունիլ՝ խիստ քննութեան ենթարկելով։

—Որոշուած է պատասխանատուութեան ենթարկել այն պաշտօնեաներն, որ նահանգաց մէջ միեւնոյն հանքի համար խուզարկութեան արտօնութիւն կուտան մէկէ աւելի անձանց։

—Մայրաքաղաքիս հոլանտական դեսպանը՝ որ բացակայ էր, վերադարձաւ։

—Իզմիրի Ցունաց անվճար մնացած 60000 ղրուշ զինուորական տուրքը գանձել որոշուեր է, հարուստ դասուն զինուորական տրոց վրայ աւելցնելով։

—Ելմտական յանձնաժողովը կայսերական հրամանաւ ազդարարեր է պաշտօնատանց՝ ամսաթոշակի համար մասնաւոր վճարումներ չընել։ Նաեւ ծանուցեր է ընդհանուր հաշուեկշռի մէջ մաս ունեցող պաշտօնատանց թէ՝ որոշուած է կանոնաւորապէս վճարել ամսաթոշակները, եւ այլեւայլ եղանակներով ծախքեր չընել։

—Վանայ պարսկական հիւպատոս անուանեցաւ Միրզա Էսատուլլահ խան, եւ Էրզրումի՝ Միրզա Իսհաք խան։

—Տօքթօր Զոմպագօ փաշա՝ երկրորդ անգամ Բերայի յոյն գրական Սիլլոգոսի մատենադարանին նուիրեր է 5 յունական գիրքեր, այս, որոնք 1490ին եւ 1540ին տպուած են տպագրութեան նախնի ատենները։

—Խարբերդի նահանգի ոստիկան զօրաց չրջուն վաշտին հազարապետ Ալի Հայտար, վաշտին քարտուղար Մէսուտ, հեծեալ զօրաց երկրորդ Միրալայիմ Ֆէթթահ, հազարապետ Պէհիճ եւ քարտուղար Աթիֆ էֆէնտիները՝ իրենց զեղծմանց պատճառաւ պաշտօնանկ եղան, եւ Խարբերդի մէջ զինուորական ատեանի առջեւ պիտի դատուին։

—Սպայից, զօրաց ու զինուորական վարժարանց ուսանողաց պատուիրեցաւ սրճարաններն ու զբօսավայրերը նարտով, տամինօյով եւ ուրիշ խաղերով ժամանակ չանցընել, եւ հակառակ վարուելով խիստ պատժոց չենթարկուիլ։

—Երկէրիի ու Պէրաթի գաւառաց ելմտական տնօրէնք դատի պիտի ենթարկին։ Զինուորական սպառազինմանց յատկացեալ դրամներ ծախսեր են նպատակէն դուրս։ Ակմայրդի դրամական տնօրէն Խալիտ էֆէնտի պաշտօնանկ եղաւ իր անհոգութեան պատճառաւ, ինչպէս նաեւ Տրապի հաշուակալ Րիզա էֆէնտի՝ իբրեւ զեղծանող։

—Մայրաքաղաքէս բժշկական յանձնաժողով մը մօտերս պիտի երթայ Պայազիտի գաւառն ու յարակից վայրերն, եւ պիտի գործադրէ զգուշական միջոցներ՝ Պարսկաստանի սահմանէն քոլերայի ի Թուրքիա մուտքն արգիլելու համար։

—Ըստ որոշման կառավարութեան՝ տուգանքի պիտի ենթարկուին օտար վիճակահանութեան տոմսեր վաճառողներն ու վաճառել տուողները։

—Օգոստ. Սուլթանին կողմանէ դրամական պարգեւներ բաշխուեցան՝ Նայիպներու վարժարանի ուսանողաց։

—Ելմտական պաշտօնատունէն գրուեցաւ ամէն կողմ՝ Թափուի հասոյթներէ պարտք ունեցող պաշտօնեաները վերստին պաշտօնի չկոչել։

—Որոշուեցաւ որ՝ արհեստական վարժարանց համար վիճակահանութեան գործողութիւններ չըլլան, եւ հասոյթի ուրիշ միջոցներ փնտռուին։

—Օգոստ. Սուլթանն հրամայած է որ՝ օտար երկրաց մէջ Օսմանեան գործերէն ու կապերտներէն առնուած մաքսին չափաւորութեան համար հոգ տարուի, որպէս զի անոնց առեւտուրը չնուազի։

—Կայսերական հրաման եղած է՝ արքունի նաւարանի մէջ կէս չինուած ու անգործածելի եղած նաւերը մէկ կողմ թողուլ, եւ անոնց տեղ նոր մարտանաւեր ընել կամ յանձնարարել։

—Սղերդի (Պիթլիս) կառավարութեան պաշտօնատան վրայ կայծակ իյնալով՝ նախնական դատարանի գործակալ ճիւղի 3 անդամոց մէկը մեռեր, եւ երկուքը վիրաւորուեր են։

—Հալէպի նահանգի թղթատարութեան տնօրէն Ֆէհմի էֆէնտի հազար լիրայէ աւելի գումար մը իւրացուցած ըլլալով, պաշտօնէ հանուած ու յիշեալ գումարը իրմէ կամ երաշխաւորէն պահանջել հրամայուած էր։ Արդ տեղեկութիւն կը տրուի թէ՝ 40 հազար ղրուշ գանձուած է, եւ մնացածն ալ գանձելու համար հոգ կը տարուի։

—Մալաթիոյ նախնական դատարանի ընդհանուր դատախազի նախորդ օգնական Արիֆ Հիլմի էֆէնտի՝ որ դատի ենթարկուած էր, պարզուելով անմեղ, պաշտօնավարութեան արժանի համարուեր է։

—Օգոստ. Սուլթանն հրամայեց որ՝ Ռամազանի առթիւ պարգեւ տրուի Դարդանէլի չրջուն նաւատորմի սպաներու եւ նաւաստիներու ալ։

Հրամայուած է աւելի հսկողութիւն ընել, որպէս զի ի Թուրքիա չմտնեն արգիլեալ զէնքեր։

—Սուէզի ջրանցքին նախկին վերատեսուչ Հիւսէյին Վասըֆ փաշայի ամուսնոյն սեպհական 1250 փտատն գետինը՝ 160 հազար անգղ. լիրայի գըներ է Մէնչավի փաշա, բարեպաշտական հաստատութեանց նուիրելու համար։

—Եգիպտոսի մէջ գաղղիացի կին մը կատաղի չուն մը խածատուեր, եւ ինքն ալ կատղելով քանի մը հոգի խածատեր է։

—Անթալիի մէջ օժիտ տանող հանգիստականաց գնացքը տեսնելու համար՝ տան մը տանիքը բազմաթիւ կիներ ժողովուած ըլլալով՝ պատը յանկարծ փլեր, փասի կիներն ու տակէն անցնողներ՝ 19 այր, 5՝ կին, փլատակաց ներքեւ մնացեր վիրաւորուեր, եւ 8 տարեկան տղայ մը մեռեր է։

—Ուրֆայի մէջ կատղած չուն մը եւ կատու մը 9 հոգի խածատուեր, եւ ամէնքն ալ Մայրաքաղաքս բերուեր են դարմանուելու համար։

—Իզմիրի նախնական դատարանի 1ին ատեանը բանտարկութեան դատապարտեր է Ալճեան Պիքոր անուն անձը, հաստատուելով թէ սպաննած է Ցաբութիւնը։

—Անցեալ չաբթու, Սեւ Ծովու մէջ պատահած ուժգին փոթորիկներէն՝ 1 գերմանական, 2 հելլենական եւ 2 ռուսական չոգենաւներ ընկղմեր են։

Սանիյէ ատեանի՝ Իզմիրի Տէֆթէրխանէի պաշտօնեայ Զիվէր էֆէնտիի։ — Սէմէնի նահանգի կուսակալի օգնական անուանեցաւ՝ Մալաթիոյ կառավարիչ Մահմուտ պէյ։ — Գաստամունիի նահանգի Ջէրքէզ գաւառակի գայմագամութիւնը՝ Մուտուրնուի գայմագամ Նազըմ էֆէնտիի, որուն յաջորդեց Ջէրքէզի գայմագամ Ալի Ղալիպ էֆէնտի։ — Ատանայի նահանգի Անամուր գաւառակի գայմագամութիւնը՝ Պոսնայի նահանգի Իւրկիւպ գաւառակի գայմագամ Ֆուատ էֆէնտիի, որուն յաջորդեց Անամուրի գայմագամ Սալահէտտին պէյ։ — Ականակուռ Մէճիտիէ՝ Աւ ինկեան Տրիպոլսոյ զօրաբաժնի հրամանատար Րէճէպ փաշայի։ — Առաջին աստիճանի Մէճիտիյէ՝ մաքսային խորհրդոյ անդամ Ահմէտ Զիյա պէյի։ - Երկրորդ աստիճանի Օսմանիյէ՝ Պէյրութի հանրային շինութեանց առաջին ճարտարապետ Պէշարէ էֆէնտիի։ — Իֆթիխար ականակուռ պատուանշան՝ կայսերական պալատան Ա. Իմամ Րաշիտ էֆէնտիի։ — Առաջին աստիճանի Օսմանիէ՝ արտաքին գործոց նախարարութեան խորհրդականի օգնական Ալի Իհսան պէյի։ — Չորրորդ աստիճանի Օսմանիէ՝ Հայտար-փաշայի հիւանդանոցի դեղագործներէն Բիլա էֆէնտիի։ — Հալէպի նահանգի Մարաշ գաւառակի գայմագամութիւնը՝ Ճիսր-Շուղուրի գայմագամ Ճէմալ պէյի, որուն յաջորդեց Մարաշի գայմագամ Հիւսէյին Ջէքի պէյ։

ԴՐԱՄԱԿԱՆ

Կ. Պոլիս 20 Նոյ. 1904

Օսմ. միացեալ փոխառութ. պարտաթուղթ	96—08
Րումէլիի Երկաթուղի Փր	128—00
Թրամուէյ . . . Լ. 0	5—93
Օսմանեան լիրան 100 ղրուշէն	
Մէճիտիէ	108.03
Ռուսայի թղթադրամ	8.63
Ռուսիոյ Րօլ	89.10
Գաղղիական լիրա	87.18
Գրիմից	51,40

ԱՐՏԱՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

Ռուսաճապոնական պատերազմին եւ Հըլի դէպքին վերաբերեալ վերջին հեռագիրները աչքէ անցընելով՝ կը տեսնենք որ անոնց մեծ մասը կրկնութիւններ են՝ տարբեր բառերով նշանակուած։ Բօրթ Արթիւր տակաւին ռուսաց ձեռքն է։ Ճապոնք տակաւին կը չարունակեն իրենց անհեդ ու արիւնահեղ յարձակումներն, հարուածներն ընդդէմ Բօրթ Արթիւրի։ Մուքտէնի կողմը դեռ եւս մեծ եւ վճռական պատերազմ մը տեղի ունեցած չէ։ Թէ՛ ռուսք եւ թէ՛ ճապոնք՝ թէպէտ նորանոր զօրումներով ստուարացած են, սակայն գրեթէ պաշտպանողական վիճակի մէջ կը գտնուին, եւ մասնաւոր կռիւներ միայն կ'ըլլան։ Վերջին հեռագրոց մէջ կան որ ձախողուածներ, պարտութիւններ կը վերագրեն ճապոնաց, եւ կը ծանուցանեն թէ՛ տասն ամիսէ ի վեր չարունակող պատերազմին վերջնական ելքը չունենալն սկսած է ձանձրութիւն, եւ մինչեւ իսկ յուսահատութիւն պատճառել ճապոնի ժողովրդեան, մինչդեռ Թօքիօյի մէջ խորհրդարանին բացման առթիւ ճապոն նախարարապետ երկրին ներքնական վիճակն ու քաղաքականութիւնը իբրեւ գոհացուցիչ կը հաչուէ. եւ մինչդեռ կը յայտարարէ թէ՛ անկարելի է որ Ճապոն ի հաչտութիւն խոնարհի, Ռուսները Մանչուրիայէ հանել առաջ. նկատելով Ճապոնի այս յայտարարութիւններն, ու Ռուսիոյ յամառ ու անվհատ դիմադրութիւններն եւ ցամաքային ու ծովային նորանոր ու մեծամեծ պատրաստութիւններն ու զօրոցութիւններն, դժուարին չէ մակաբերել թէ՝ պատերազմը դեռ երկար ժամանակ պիտի տեւէ, դեռ եւս բազում արիւնհեղութիւններ պիտի ըլլան, եւ հաչտութեան միջնորդութեան գրոյցները՝ որ յաճախ յերեւան կ'ելնեն, անհիմն ու ընդունայն են։ — Հըլի անգլիական ձկնորսանաւուց խնդրոյն, իրաւարարութեան համար որոշեալ միջազգային յանձնաժողովը, կը կարծուի թէ՝ առաջիկայ չաբթու մէջ ի Փարիզ նիստ կ'ընէ։ Ռուսիոյ եւ Անգլիոյ կառավարութիւնք վերջապէս համաձայնած են յանձնաժողովին պաշտօնավարութեան եղանակին համար։ Այս յանձնաժողովը՝ որ կազմուած է նաւային բարձրաստիճան սպաներէ, պիտի որոշէ յանցաւոր կողմը, յանցանքին ու փոխարինութեան աստիճանները։ Անգլիոյ լրագիրք՝ որ ի լուր առ կածին, չատ մեծ խստութեամբ կը գրէին, արդ գոհութիւն կը յայտնեն այս կարգադրութեան համար, կը գովեն Ռուսիոյ կառավարութիւնը, ծանուցանելով թէ՝ բնաւ կարեւորութիւն չտրուիր երկու երկրաց մէջ կռիւ յարուցանել փորձող չարակամ ազդեցութեանց, եւ միանգամայն կը դիտեն թէ՝ խաղաղութեան ցանկացողները պարտին չնորհակալ ըլլալ խնդիրը խաղաղութեամբ ու իրաւախոհութեամբ լուծել աչխատողներուն, որոնց մէջ առաջին հանդիսացած է Գաղղիա։ Արդ բոլոր աչխարհ դէտակն կը սպասէ միջազգային յանձնաժողովոյ վճռին, մանաւանդ իմանալու համար թէ արդարեւ Հըլի ձկնորսանաւուց հետ կամ մօտերը ճապոն թորփիլանաւեր կը գտնուէին ռուս նաւատորմին վնասելու համար, ինչպէս դեռ եւս կը պնդեն Ռուսիոյ մէջ, եւ կարծողներ կան թէ՝ անակնկալ յայտնութիւններ պիտի ըլլան յատենի յանձնաժողովին։ — Անցնելով Պալթիկի ռուս նաւատորմին վերաբերեալ հեռագրոց, կը տեսնենք լուրեր թէ այդ նաւատորմը կը չարունակէ դէպ ի Ծայր. Արեւելք երկար ու դժուարին ուղեւորութիւնը, եւ ճապոնք անոր դէմ ելնելու եւ գնացքն արգիլելու կարգադրութիւններ ըրած են։— Կը կարծուի թէ՝ մեր այս հեռագրական քաղուածն՝ թէեւ համառօտ՝ բաւական տեղեկութիւն կուտայ ներկայ վիճակին վրայ, եւ բոլոր հեռագրոց բառ առ բառ հրատարակութեան պէտք չմնար, քանի որ արտաքին լրոց բաժնիս մէջ ինչ մասնաւոր ծանօթութիւններ ալ կը գտնուին։

=Գերմանիոյ նախարարապետը տեղեկագրութեան մը մէջ հերքեր է այն զրոյցները թէ՝ Գերմանիա կը ջանայ գժտութիւն սերմանել ընդ մէջ Անգլիոյ եւ Ռուսիոյ, կամ՝ ընդ մէջ Ռուսիոյ, Անգլիոյ եւ Գաղղիոյ։ Եւ ըսեր է. «Գերմանիոյ բաղձանքն է բարեկամութեամբ ապրիլ ամենուն հետ։ Անմտութիւն պիտի ըլլայ՝ Անգլիոյ դէմ պատերազմ յառաջ բերել»։

=Ճապոնի կայսրը՝ խորհրդարանին բացման առթիւ ըսեր է թէ՝ երկրին ելմտական վիճակը չատ գոհացուցիչ է, սակայն արդի պատերազմին ծախուց դիմագրելու համար ելմտական նոր կարգադրութիւնք կը պատրաստուին։

=Իտալիոյ թագաւորը բացաւ խորհրդարանը։ Ցայտարարեց թէ՝ երկրին ելմտական կացութիւնը լաւ վիճակի մէջ է, վաճառականութիւնը հետզհետէ մեծապէս կը զարգանայ, եւ կառավարութիւնը պիտի չարունակէ խաղաղասիրական աչխարհավարութիւնը։

=Իտալիոյ թագաւորն Ա. ծառան պատուանչանն ընծայեց Սերպիոյ թագաւորին։

=Անգլիական լրագրաց ոմանք կը պնդեն թէ՝ սուտ է Ճապոնի հաչակաւոր զօրավար Քուրոքիի մահուան լուրը, եւ թէ՝ մարմինը պատերազմին վայրէն տարուած թաղուած է արդէն։

=Անգլիոյ ու Ցունաստանի կառավարութեանց մէջ՝ առեւտրական նոր դաչնագրութիւն մը կնքուեր է։

=Ռուսիոյ կառավարութիւնը մէկ միլիոն զոյգ գուլպայ գներ է Պելճիգայէ Մանչուրիոյ զօրաց համար։ Ռուսաց զօրաց պէտքերը գնող պաշտօնեայք Փարիզի մէջ կը բնակին։ Անոնց պատուիրուած է՝ Գաղղիայէ, Պելճիգայէ ու Զվիցերիէ միայն գնել։

=Տփղիսէ կը հեռագրեն թէ՝ Կովկասու մէջ, մանաւանդ Երեւանի նահանգի մէջ այս օրերս աւելցած են քոլերայի դէպքերն։

=Ռուսիոյ կառավարութիւնը՝ որ արդէն չրջաբերութեան մէջ ունի 900 միլիոն ռուպլի թղթադրամ, այս օրերս 30 միլիոնի ալ հաներ է։

=Մուքտէնի մէջ տուներու վարձքը չափազանց բարձրացեր են։ Սենեկի մը օրական վարձքը հինգ ռուպլի (45 ղրուշի չափ)։

=Ճապոնի կառավարութեան ներքեւ գտնուած Ֆօրմօզա կղզիի ճապոն զինուորք պատերազմի ղրկուեր, եւ անոնց տեղ չինական զինուորք դրուեր են։

=Փարիզի լրագրաց մէկը՝ Էքօ տը Փարի՝ հանգանակութեան տոմար բացեր է՝ Բօրթ Արթիւրը պաշտպանող ռուս զօրավար Շթէօսէլի ականակուռ դաչոյն մը, եւ անոր ամուսին տիկնոջ գոհարեղէններ նուիրելու համար։ Այս տիկինը առնական հրաչալի քաջութեամբ կը գործակցի ամուսնոյն, եւ երկու անգամ վիրաւորուեցաւ, բայց չարունակեց գործակցութիւնը։

=Կ'ըսուի թէ՝ ռուս բանակին մէջ օրը 100 ձիեր կ'անչնչանան։

=Հեռագիր մը կը ծանուցանէ թէ՝ ճապոն զօրավարք չինացիներէն հազարաւոր մարդիկ կը ժողվեն իբրեւ կամաւոր զինուոր, եւ հարիւր հազարաւոր յայտարարութիւններ կը ցրուեն՝ ժողովուրդը ռուսաց դէմ ի պատերազմ գրգռելու համար։

=Պուլղարիոյ մէջ այս օրերս տարապայման բարձրացեր են վառելանիւթի գիներն՝ սաստիկ ցրտին պատճառաւ։ Տեղ տեղ դպրոցները գոցուեր, եւ գործատունք դադրեր են։

=Աւստրիոյ Իսպօլիցա բռնուած տեղը, 2000ի չափ ոչխար ու արջառ ձիւնի տակ մնացեր անչնչացեր են։

=Փարիզի գիտական կաճառին մէջ օգնական բրոֆէսոր նչանակուեր է տիկին Քիւրի, որ ամուսնոյն հետ գըտաւ րատիոմը, եւ վարձատրեցաւ։

=Ուրմիայէ (Պարսկաստան) կը ծանուցուի թէ՝ անգլիական հիւպատոսը 4 սպասաւորաց հետ քաղաքէն դուրս ձիով պտոյտ մը ընելու ատեն, 10 հոգի անոր վրայ յարձակեր՝ կրակ ըրեր հալածեր են, սակայն հիւպատոսն յաջողեր է Ուրմիա վերադառնալ անվնաս։

=Ռուսիոյ Երեւան քաղաքի կեդրոնին մէջ անծանօթ մարդիկ ցերեկ ատեն ատրճաններով հրեայ վաճառականի խանութին վրայ յարձակեր սպաներ, եւ կինն ալ՝ որ հետն էր, ծանրապէս վիրաւորեր են, որ հետեւեալ օրը մեռեր է։ Սպանիչք անհետ եղեր են։ Բանտարկուեր է վիրաւորեալ մարդ մը, որ կ'ըսէ եղեր թէ՝ միջամտել ուզած ու վիրաւորուած է։

= Պետերսպուրկի քաղաքապետութիւնը որոշեր է 100 հազար ռուպլի տալ Բօրթ Արթիւրի պաշտպան զօրաց ու անոնց ընտանեաց համար, եւ առաջարկեր է կառավարութեան՝ ընդհանուր հանգանակութեան արտօնութիւն տալ ի նպաստ անոնց։

=Նիւ Եորք Հէրըլտ լրագիրն հրատարակեր է թէ՝ ամերիկացի երեւելի ճարտարագէտ Պ. Նիքըլն, ըստ յանձնարարութեան Ռուսիոյ՝ մօտերս 7000 ամերիկացի գործաւորներով Ռուսաստան պիտի երթայ, պիտի սկսի 100 մարտանաւ չինել ամէն տեսակէ, եւ երկու տարիէն պիտի լրացնէ այս մեծ գործը։

=Լոնտոնի անգլիական դեսպանը ցաւ յայտներ է որ՝ չէզոք տէրութեանց ինչպէս նաեւ Ճապոնի դաչնակից Անգլիոյ հպատակ ժողովուրդը Ռուսիոյ կ'օժանդակեն, ածուխ եւ ուրիշ պէտքերը հայթայթելով, որով Պալթիկի ռուս նաւատորմիղը կը յաջողի չարունակել դէպ ի Ծայրագոյն Արեւելք ուղեւորութիւնը։ Կ'ըսուի թէ Անգլիա պատասխանած է թէ՝ իւր դաչնակցութիւնը ժողովրդեան վաճառականութեան արգելիչ տրամադրութիւն չունի։

= Գերմանիոյ կառավարութիւնը տակաւին զբաղեալ է հարաւային-արեւմտեան Ափրիկէի գաղթավայրին Հէրրէրօներու ապստամբութեան խնդրով եւ ստիպուած է միլիոնաւոր լիրաներ ծախք ընել։ Այդ գաղթավայրի մէջ վերջերս բնիկներէն սպանուեր են 50 եւրոպացիք։ Ցամառութեամբ կը դիմադրեն ապստամբք, առ ոչինչ համարելով իրենց կրած կորուստներն։

=Դամղէմի մէջ (Պարսկաստան) քոլերային սկիզբէն մինչեւ ցարդ 15000է աւելի մարդիկ մեռեր են։ Ըստ վերջին տեղեկութեանց՝ այժմ բաւական նուազած է քոլերային ազդեցութիւնը։ Նահանգապետը բարձրաստիճան պաշտօնատարաց հետ վերադարձեր է։

=Հելլէն սպայ մը՝ որ Աւստրիոյ մէկ զինագործարանին մէջ հրահանգուեր է. Մավզեր հրացանէն աւելի թեթեւ եւ բազմահարուածեան նոր հրացան մը հնարեր, եւ մասնաժողովի մը քննութեան ենթարկել խնդրեր է։

ԱՅԼԵՒԱՅԼՔ

Ամէն տարի 17—18000 թօնօ բրինձ կը ներմուծուի Մայրաքաղաքս, Հոլանտայէ, Գերմանիայէ, Իտալիայէ եւ Եգիպտոսէ։

—Իզմիրի մէջ տարւոյս սկիզբէն մինչեւ ցարդ պատահած հրդեհներէն՝ 32 հազար անգլիական ոսկի վնաս կրեր են ապահովագրական ընկերութիւնք։

—Լոնտոնի մէջ չաքարին օխային գինը մինչեւ 4 ու կէս ղրուշ բարձրացեր է։

—Աւստրիոյ մէջ հնարամիտ մէկը թղթէ նաւ մը չիներ է, Վիէննայի օրաթերթերէն մէկուն հաւաքածոյէն, որ 300 հազարէ աւելի թերթ կը պարունակէ եղեր. Նաւուն երկայնութիւնն է 5 մեթր։

—Հռոմայ Ս. Պետրոս փառահեղ եկեղեցիին մարմարը՝ Աթէնքէ, գեղեցիկ փայտերը՝ Կիպրոսէ, կրանիթը՝ Իտալիայէ, եւ պորփիւրը Եգիպտոսէ տարուած են։

—Ամերիկայի Վաչինկտըն քաղաքի մէջ փոքրիկ բայց չատ զարգացած պանդոկ մը հաստատած են պարոն եւ տիկին Տօ. որոնք յառաջագոյն զիրենք ի տես կը դնէին ձրախաղացներու կըրկէսներու մէջ. Պարոնը 30 տարեկան է. հասակը 77 սանթիմեթր. տիկինն ալ նոյնչափ տարիք ունի, բայց հասակին

ՓՈՒՆՋ

բարձրութիւնը՝ քիչ մը աւելի։ Ասոնք ունին 8 տարեկան աղջիկ մը՝ զօրաւոր կազմուածքով, բայց 47 սանդիմեթր հասակաւ։ Պանդոկին այր ու կին ըսպասաւորաց ամենքն ալ փոքրահասակ են. մէկ մեթրէ աւելի հասակ ունեցող չկայ։

—Ըստ բնագիտաց՝ ձկանց մէջ շատ նաձուկն է, որ 3 օր անդադար կը լողայ, եւ այդչափ ժամանակի մէջ մինչեւ 3000 քիլոմեթր տեղ։

—Փարիզի մէջ՝ 3 կին, թշուառութեան պատճառաւ, սենեակի մը մէջ փակուեր, եւ ածխասպան եղեր են խակ ածուխով։ Մէկուն եռամեայ աղջիկն ալ հետը։

—Մոսկուայի մէջ ամէն տարի ամուսնութեանց պազար մը կ'ըլլայ, եւ ամէն տարի 1000ի չափ ամուսնական գործողութիւնք կը կատարուին։

—Հնդկաստանի մէջ միլիոնաւոր մարդիկ 12 ղրուշ չաբաթականով կ'ապրին, կ'ամուսնանան եւ ընտանեաց տէր կ'ըլլան։ Ասոնք բնաւ միս չեն ուտեր եւ զգեստ չեն հագնիր։

—Ֆլօրիտայի մէջ կանայք Նարնջի կեղեւները օճառի տեղ կը գործածեն, ինչպէս օճառի բերք ունեցող ուրիշ երկրաց մէջ։ Փայտն ու փայտեղէնները ձիւնի պէս կը ճերմկնան, եթէ այս կեղեւներով շփուին։

—Գաղղիոյ մէջ 800 հազարի չափ որսի շուներ կան։ Կառավարութիւնը 400 հազար լիրա տուրք կ'առնու ասոնց համար։

—Անգղիոյ դրամատունը հազարի չափ պաշտօնեայ ունի, 250 հազար լիրա տարեթոշակ կը վճարէ, եւ 35 հազար լիրա՝ հանգստաթոշակ։

—Սէն Պէրնար վանքի վիճակագրութենէն կ'իմացուի թէ՝ յիշեալ վանքին կրօնաւորներն ու շուներն այս տարի 200ի չափ ճանբորդ ճողոպրեր են մահուանէ։

—Տանիմարքայի մէջ 224 հազար կալուածատէր կայ։ Սակաւ հողի տէրերը հաւկթի առուտուրով կը զբաղին։

—Ֆիլատելֆիոյ մէջ երեւելի ընտանիքէ օրիորդ մը՝ Ճէյն Մորկան՝ Նաւապետութեան վկայագիր ստանալու յաջողութիւն ունեցեր է, եւ յառաջիկայ գարնան հօրը շոգենաւին հրամանատարութիւնը ստանձնելով պիտի ելնէ շրջագայի։

—Պրուսայի Նահանգի Սէօյլէօզ գիւղը տարին 50 հազար տուփ շերամահունտ կ'արտադրէ, մէն մի տուփը 25 կրամ, և բարեբեր տարւոյ մէջ ալ 1½ միլիոնի չափ ձիթապտուղ։

—Ֆորմօզա կղզին այժմ 1 միլիոն 800 հազար օխա քափուր կ'արտադրէ, որ բոլոր աշխարհի քափուրի արտադրութեան կիսուն չափ է։ Այս կղզին՝ երբ Ճաբոնի կառավարութեան ներքեւ չէր, տարին 70 հազար օխա քափուր կ'արտադրէր։

—Աղեքսանդրիոյ Յունաց դպրոցները 952 աշակերտ, 814 աշակերտուհի, եւ 140 հազար ֆրանք տարեկան ծախք ունին։

—Պուլղարիոյ իշխանութեան ընդհանուր պարտուց գումարը մինչեւ 317½ միլիոն ֆրանք բարձրացած է վերջին փոխառութեամբ։

—Լոնտոնի մէջ մօտերս աճուրդով 70 հազար ֆրանքի վաճառուեր է թղթախաղի չէ թէ տրցակ մը, այլ հատ մը, անոր վրայ անգղիացի հռչակաւոր նկարիչ հանգուցեալ Հօլպէնի ճարտար վրձինի արտադրած մէկ պատկերը գտնուելուն համար։

—Չինաստանի մէջ Բէչայ ըսուած տեսակ մը կաղամբ կայ, որ շատ կը հասուննայ, խոշոր է եւ դիւրամարսելի ու ախորժահամ։ Ոչ միայն Չինաստանի, այլեւ բոլոր Ծայրագոյն Արեւելքի մէջ յարգի է։ Սերմը ցանուելէն երկու ամիս ետքը 3-4 քիլօյի չափ կը մեծնայ։ Շողգամի, կարոսի, եւայլն, բովանդակ համն ունի։ Այս կաղամբն Եւրոպիոյ մէջ գոյացնելու համար շատ փորձեր եղան 1840ին, բայց չյաջողեցան. իսկ վերջերս Փարիզի մէջ պարտիզպան մը կատարելապէս յաջողեցաւ, եւ այժմ կը վաճառէ։

—Ռուսսեւճաբոն պատերազմին առթիւ Ճաբոնի բնիկ ժողովրդեան բարուց ու սովորութեանց վրայ զանազան ծանօթութիւններ կը հրատարակուին. Այս ծանօթութեանց կարգին է հետեւեալն։ Պատերազմական վայրերը գտնուող եւրոպացի բժիշկները կը զարմանան՝ վիրաւորեալ զօրաց վէրքերը կապելու զարմանելու արագ գործողութեանց վրայ, զոր կը կատարեն Ճաբոն բժիշկները։ Եւ աւելի մեծ եղած է զարմանքը, տեսնելով որ վէրք(?) կապելու համար լուբիա կը գործածեն։ Ճաբոնէ փախած ռուս զինուորի մը վէրքերուն վրայ բարակ թղթի նման բան մը տեսեր են. քններ են որ յատուկ կերպիւ ճզմուած լուբիա է, որ վէրքին հոտը կը ջնջէ եւ վէրքը շուտով կը բժշկէ, եւ մինչեւ ցարդ Եւրոպիոյ բժշկաց անծանօթ է եղեր լուբիայի այս յատկութիւնը։

—Գերմանիոյ մէջ պանդոկապետ մը 10000 մարքի դրամի մը տէր է։ Այս գումարը պիտի ընդունի, եթէ յաջողի գինիով լեցուն մեծ տակառ մը գլորելով երթալ Զիկերի եւ անտի Իտալիա անցնելով Հռոմ։

—Գաղղիոյ Լիլ քաղաքի մէջ նախակրթարանի մը ուսուցիչներէն մէկը բազմաժամանակեայ փորձով եւ ուշադրութեամբ հաւաստեր է թէ՝ իր դասարանն յաճախող գեղեցիկ աշակերտներ(?) իրենց աւանդուած դասերը շատ քաջ կը սորվին, եւ թէ՝ գեղեցիկներ աշակերտք թուաբանական ուսման մէջ առաջինք կը հանդիսանան, իսկ սեւահերներն՝ գրագիտութեան մէջ։

—Լուսէրնայի մէջ «Խաղաղութեան ու պատերազմի Թանգարան» անունով հնութեանց նոր թանգարան մը հաստատուեր է։ Իրենց դրուեր են նախնի ժամանակներէ ի վեր տեղի ունեցած պատերազմաց պատմագիրքերն և բոլոր ազգաց ու ազանց գործածած բազմազան զէնքերն։

—Երկրաշարժն երբեմն մեծ օգուտ կ'արտադրէ։ Կասպից ծովու եզերքը գտնուած քաղաք մը անցեալները մեծապէս օգտուած է երկրաշարժէ։ Քաղաքին Նաւահանգիստը բաւական խոր չըլլալուն համար՝ վաճառական կանաւերը(?) կը հարկադրէին հեռուները կանգնիլ։ Այժմ, երկրաշարժին հետեւանքով, Նաւահանգստին շատ տեղերը խորացած ըլլալով, մեծ նաւերն անգամ կրնան մօտիլ նաւահանգիստին։

—Շաքարին զօրաւոր սնունդ մը ըլլալը զանազան փորձերով կը հաստատուի։ Զօրապետներ՝ իրենց հրամանին ներքեւ գտնուող զօրաց և գործաւորաց վրայ փորձեր են։ Փարիզի մէջ ըստ հրահանգի տօքթոր Տէլվինուի շաքարով սնած հետեւակ զինուորներ ու ձիեր արշաւահանդէսի մը մէջ կոչեր են ուրիշներէ շատ աւելի արշաւել։ Այդ զօրաց իւրաքանչիւրին՝ անցեալ փետրուարի սկիզբէն մինչեւ մայիսի վերջը, նախ օրը 100, ապա 150-175 կրամ շաքար տրուեր է, եւ ժամանակ մը ետքը մինչեւ 300 կրամ։ Հանգիստէն ետքը զօրաց եւ ոչ մէկը տկարացեր կամ հիւանդացեր է։ Հետեւաբար կ'ընդունուի թէ՝ շաքարով սնունդը օգտակար կ'ըլլայ մսով ու մարմինով աշխատողներու համար։ Ասոր ամենայնիւ՝ հարկ է զգուշանալ չափազանցութենէ, եւ բժշկի հրահանգով վարուիլ։

—Շուէտի կառավարութիւնը ատաղձի համար մաքս չառներ, ատաղձի վաճառականութեան զարգացման նպաստելու համար։ Նաեւ շոգեկառքերը ձրի կը փոխադրեն ատաղձը, եւ հեռաձայնով ձրի կը հաղորդակցին վաճառականք։

—Պրիսթոլի մէջ չուխայի գործարան մը՝ եօթը տարի առաջ սնանկացեալ վաճառականէ մը ունեցած առնելիքին համար 20 փարայ միայն բաժին ունենալը ծանուցանող պաշտօնական նամակ մը ստացեր է անցեալները, պայմանաւ որ ընկալագիր մը գրէ եւ ընդունի այդ դրամը . . .

—Ամերիկայի անուանի աշխարհաշրջիկներէն տիկին Ֆանի Պուլոզ վերջերս Փարիզ գացեր՝ Սորպոնի համալսարանի սրահին մէջ պատմեր է Հիմալայա լերանց վրայ բարձրանալը։ Ամբողջ երկու տարի Թուրքստանի սահմանները շրջեր, մեծամեծ լեռներ մագլցեր, չորս ձիւնապատ կիրճերէ անցեր, վերջապէս՝ Հիմալայա լերանց 7100 մեթր բարձրութիւններն ելեր է։ Շրջած տեղերուն լուսանկարները քաշած ըլլալով՝ ներկայացուցեր է ունկնդրաց։ Այս տիկինը Ամերիկայի Պօսթոն քաղաքի բնիկներէն է, անգղիացի բժիշկի մը հետ ամուսնացած։ Ամուսինն ալ ուղեւորութիւն սիրող ըլլալով՝ փոխանակ քաղաքի մը մէջ միայն մնալու, քաղաքէ քաղաք կը շրջին եղեր։

—Հանդերձի չքնաղութեան ու զարդի կողմանէ անուանի անձինք կրցնա(?) Եւրոպիոյ ու Ամերիկայի մէջ։ Իտալիոյ Թուրէն անուն իշխան մը ամէն օր ձեռք մը նոր զգեստ կը հագնի. մէկ անգամ հագածն ուրիշ անգամ չհագնիր, եւ ամէն տարի 15000 ֆրանք կը վճարէ դերձակին։ Այս իշխանը տարմը 15 ֆրանք արժէք ունեցող վարդապեռով հանդերձները սրբել կուտայ, եւ ամէն տարի 1000 վզնոց, 250 զոյգ կօշիկ, անհամար գլխարկ թաշկինակ, ձեռնոց կը գործածէ։ Լոնտոնի մէջ մեծահարուստ Սըր Արթիւր ալ ամէն տարի 24000 ֆրանք կը վճարէ դերձակին։ Բալթիմորիոյ մէջ (Ամերիկա) միլիոնատէր մը ամէն տարի 10000 ֆրանքի հանդերձեղէն կ'առ պատրաստել դերձակին։ 29 ձեռք զգեստ հասարակ օրերու համար. 19 ձեռք՝ երեկոյթի, 12 ձեռք՝ որսի, 4՝ ձիարշաւի բանիմայոն. 7՝ բարտռուղ. 7600 ֆրանքի գլխարկ. վզնոց, չափիկ, թաշկինակ, կօշիկ, եւայլն։ Այս կարգի միլիոնատէրի մը սպասաւորը՝ վեց ամսուան մէջ տիրոջը կողմանէ իրեն տրուած հանդերձեղէնները վաճառելով գոյացած դրամը կալուածի մը տուեր, եւ ընտանեացը անդորր ապրուստին բաւական հասոյթ մը ունենալով ըս պաշտօնութենէ քաշուեր է։ Տէրը ամէն չարթու ձեռք մը նոր զգեստ կը հագնի, ամէն օր զոյգ մը գուլպայ կը փոխէ, եւ ձեռնոցի շատ սիրահար ըլլալով տարին 28000 ֆրանքի ձեռնոց կը գործածէ եղեր . . .

—Ամերիկայի մէջ արհեստ մը կայ, որով քիչ ժամանակի մէջ միլիոնատէր կ'ըլլան մարդիկ։ Սափրչութիւնն է այդ արհեստը։ Այդ երկրի մէջ՝ մազերը կտրել ուզողը կը պարտաւորի 7-8 ֆրանք վճարել սափրչին. առ նուազն 5 ֆրանք, եթէ մազերուն քիչ մը յարդարուի. 10 ֆրանք կ'ըլլայ վարձքը՝ եթէ պեխերը ոլորել ու երեսները լուալ տայ։ Այս չափ գումար կը վճարուի միջին կարգի սափրիչներու։ Աչքերառներուն տերուներն պարգեւներն ալ գրեթէ յիշեալ գումարներուն չափ են։ 50 սանթիմ կը տրուի հանդերձները քիչ մը խոզանակելու։

—Ամերիկայի առաջնակարգ մեծահարուստներէն հռչակաւոր մեծագործն Քարնէկի մօտերս Հոլանտա կ'երթայ՝ Լա-Հէյի մէջ միջազգային իրաւարար ատեանին յատուկ շէնքի մը տեղ գրաւելու համար. 50 միլիոն ֆրանք նուիրել խոստացած է, պայմանաւ որ շէնքը կառուցուի դարաւոր ծառերով անտառացեալ ընդարձակ պարտէզի մը մէջ։ Անուասիկ այդպիսի տեղ մը պիտի գտնէ. կայ հասարակաց պարտէզ մը քաղաքին մէջ բայց ժողովուրդը չթողուր. կան քաղաքին շուրջը այդպիսի պարտէզներ, սակայն մասնաւորաց դղեակներուն են եւ չեն վաճառուիր։

ԲԱՐՈՅԱԿԱՆ

ԽԻՂՃԸ

Խիղճը ճշմարտախօս վկան է մեր ամէն գործոց, ինչպէս նաեւ արդարադատ կորով դատաւորն՝ որ իւր գոհունակութիւնը կը յայտնէ երբ լաւ կը գործենք, իսկ դժգոհութիւնն՝ երբ վատ գործ մը կատարած ենք։

Այսպէս, մեր խիղճը չափազանց գոհ կը մնայ երբ աղքատի մը կ'օգնենք, չարեաց փոխարէն բարիք կը հատուցանենք, եւ մեր նմանեաց գործած յանցանաց յօժարակամ կը ներենք։ Սակայն չենք կարող հաճոյք պատճառել մեր խղճին, երբ բարոյական օրինաց հակառակ կը վարուինք։

Պարտինք միշտ ուշադիր ըլլալ մեր ներքին ձայնին. ատենե՛նք զորս նա կ'ատէ, եւ սիրե՛նք զորս նա կը սիրէ։ Վա՜յ անոր՝ որ կը լռեցնէ, կը խեղդէ խղճին արդարադատ ձայնը ու ականջները փակելով կը զրկուի անոր օգտաւէտ ու փրկարար ազդարարութիւններէն եւ հրամաններէն։ Անդորր ու հանդարտ պահե՛նք մեր խիղճը, եւ անով յայտնած պիտի վայելենք ճշմարիտ երջանկութեան մը արգասիքը։

Մարդուս գործած ամենամեծ չարիքը՝ կ'ըսէ հռչակաւոր Պլատոն, անիրաւութիւնն է, որոյ համար՝ խիղճը՝ իբրեւ անաչառ դատաւոր, անդադար պիտի խայթէ յանցաւորը զանի ուղիղ ճամբու մը չհեռանալու համար։

Տեսնուած են սոսկալի ոճրագործներ, որ խղճի սուր խայթոցներէն խոցուած՝ արդարութեան դատարանին դիմած են պատժուելու համար։ Գիտնականն Մէզիթր պատմած է. —«Յանձնեալ չարագործ մը, չկրնալով հանդուրժել խղճին պատճառած տանջանաց՝ կը մերժէ իբր անդորր ու անտեղ չըլլալ, եւ խոստովանելով յանցանքը, կը փափաքի պատժուիլ, նկատելով թէ՝ Զեմ գիտեր թէ՝ ի՞նչ հրաշալի բնազդում կը հարկադրէ զիս՝ այս ոճիրին ի գործ դնել»։

Հանդարտ խղճի տէր մարդ մը կրնայ երջանիկ համարուիլ։ Պէտք է գիտնալ թէ չարագործութեան մը յիշատակը ծանրանշելու պէս մ'է խղճին համար, եւ լոկ մը՝ որ կը դառնացունէ մարդկային բոլոր զուարճութիւնները։

Բարի ու մաքուր խղճի մը զգացած ուրախութիւնը կը նպաստէ մտքին առողջութեան եւ կը քաղցրացունէ կեանքը։

ՀԱՒԱՏԱՐՄՈՒԹԻՒՆ

Հարուստ վաճառական մը քաղաքը երթալու ատեն հանդիպեցաւ ողբատիկ պատանիի մը։

—Պարո՛ն, կ'աղաչեմ, հաճեցէ՛ք սու մը տալ, բաւ. խեղճ տղեկը։

Տղա՛ս, պատասխանեց վաճառականը, մանր ստակ չունիմ։

—Շա՛տ լաւ, պարո՛ն։ Բայց եթէ ուզէք, կրնամ մանրել տալ ձեր ըստակը։

Վաճառականը գրպանէն ֆրանք մը հանեց՝ տղուն տուաւ։ Խեղճ փոքրիկն առաւ զայն ու իսկոյն մանրել տուաւ, սակայն շատ զարմացաւ երբ վերադարձին չգտաւ օտարականը։

Մի քանի օր վերջը, վաճառականը կ'անցնէր միեւնոյն ճամբէն։ Տղան տեսաւ զանի եւ վազեց քովը։

—Ո՜հ, պարո՛ն, բաւ, ութ օրէ որ ձեզ կը սպասեմ, ձեր ստակներն յանձնելու համար։

Վաճառականը չէր հաւատար անոր խօսքին. կը կարծէր թէ՝ անոր բրածը շողոքորթութիւն մ'է, ստակ շորթելու համար։

Տղան կը շարունակէր խօսքը։

—Ձեր տուած մէկ ֆրանքն է, պարո՛ն, այն ֆրանքը՝ զոր ութ օր առաջ ինծի տուիք մանրել տալու համար։ Ահա՛ անոր մանրուքը . . .

Հարուստ պարոնը մեծ զարմացումով առաւ . . . մէկ ֆրանքը, եւ տղուն դառնալով.

—Տղա՛ս, քուկդ էր այդ ֆրանքը, ըսաւ եւ հարցուց.

—Հայր ունի՞ս։

—Մեռած է, պարո՛ն։

—Մա՞յր . . .

—Պարո՛ն, նա ալ մեռած է։

—Ուրեմն ո՞վ կը խնամէ զքեզ։

—Իւրչօն անուն բարեսիրտ կին մը՝ որուն շնորհիւ գիշերները տաք ապուր մը կը խմեմ եւ առաւօտները չերտ մը հաց կը ստանամ . . . Նա ալ ինծի նման աղքատ է. քանի մը ծանօթ ընտանեաց ճերմակեղէնները կը լուայ, օրապահիկն հայթայթելու համար, իսկ ես սափրուած եմ ակամայ մուրալ . . .

Վաճառականը գոհ մնաց տղուն պարկեշտութենէն ու հաւատարմութենէն եւ որդեգրեց զանի։ Պատանին պարտ ու պատշաճ կերպիւ խնամուեցաւ դաստիարակուեցաւ, ու քիչ ժամանակ ետքը կարողացաւ հայրագրոյն վաճառատան մէջ կարեւոր պաշտօնի մը գլուխն անցնիլ . . .

Ս. Ա.

ՆՈՐ ԲԱՌԱԳԻՐՔ

ՀԱՅԵՐԷՆ ԼԵԶՈՒԻ

ՊԱՏԿԵՐԱԶԱՐԴ

1000է աւելի էջերէ բաղկացած

ՍԻՄՈՆ ԳԱԲԱՄԱՃԵԱՆ

Նախնեաց բառեր. — Նորաբանութիւններ. — Գաւառական բառեր. — Հանրագիտական ծանօթութիւններ Երկրագործութեան, Գիտութեանց, Դիցաբանութեան, Առողջաբանութեան, Օրէնսգիտութեան, Ճարտարութեան, Գործնական կենաց վրայ։

Հայերէն լեզուի բաւական ճոխ եւ գիտական բառագիրքի մը պէտքը ընդհանուր եղած էր ցարդ։ Ահա այդ պէտքը լրացնելու կոչուած է սոյն գործն, օգտուելով նոյն եւ օտար բազմաթիւ բառագրքերէ։ Խնամով հետազօտուած են բառերու ճշգրիտ նշանակութիւնները, անոնց որոշ եւ ամփոփ սահմանումներն, իրենց համանիշներով ու հականիշներով, հին ու նոր պէս պէս բառամթերքով։ Զանց չէ առնուած նաեւ դիւրութեան համար բառերու ծագումն, կենաց եւ բառ մը դասակարգութեան վերաբերիլն, ի հարկին անոնց թուրքերէն ու ֆրանսերէն եւս։

Բաց ի բուն բառագրքէն՝ գործոյ ամբողջ ընթացքին մէջ հանրագիտական հատուածներ կարեւոր տեղեկութիւն կուտան Երկրագործութեան, Գիտութեանց, Դիցաբանութեան, Առողջաբանութեան, բժշկութեան, Ճարտարութեան, Գործնական կենաց վրայ։

Հրատարակուած են Ա.—Դ թերթերն եւ միւսներն ալ յաջորդաբար կանոնաւորապէս պիտի տեսնեն։

Թուղթ ազնիւ, տպագրութիւն Սագըեան, ընտիր եւ խնամեալ, զարդարուած յատկապէս փորագրուած սիրուն եւ ճաշակաւոր պատկերներով։ Բացուած է բաժանորդագրութիւն՝ հանրային քաջալերութեան արժանի սոյն գիրքը գրադարանացը օգտակար գործոյն համար. 20 դահեկան՝ Պոլսոյ, 25 գաւառաց եւ 6 ֆրանք օտար երկիրներու համար։

Հեղինակին հասցէն՝ Կ. Պոլիս, Հաճօպուլօ խան, թիւ 24։

7—10

ՍԱԳԱԵԱՆ

ՏՊԱՐԱՆ

Կ. Պոլիս, Կալաթա

Ճշդութեան մաքրութեան եւ արագութեան նշանաւորն է Սագաեան Տպարանին

Սագաեան Տպարանը կը տպագրէ բոլորովին ՆՈՐ տառերով Թուրքերէն, Հայերէն, Ֆրանսերէն, Յունարէն եւ ալ լեզուով գիրքեր, հանդէսներ, լրագրեր եւ տեղեկագրեր։

Նոյնպէս Տպարանը կը տպէ վաճառականական հաշուեցոյցներ, Նամակագլուխներ, հաշիւներ, հարսանեաց հրաւիրագիր ծանուցումներ, այցեքարտեր, մահազդներ, եւլն. եւլն։

Սագաեան Տպարանը ուղղակի կը թղթակցի գաւառներու հետ տպագրական բոլոր գործոց համար. գիրքերու տպագրութեան արտօնութիւններն ալ Մէարիֆէն առնելու պայմանաւ։

Տպարանս գինով բոլոր յաճախորդաց յուսանք որ գոհ մնան։

ԿԱԶՄԱՏՈՒՆ

Կոչեալ եւ անգլիական ամէն տեսակ ընտիր կազմեր գրքերու համար։

Տօմարներու պատրաստութիւն

գեղեցիկ կազմ դպրոցական գրքերու

Մաքրութիւն, Տոկունութիւն եւ Արագութիւն

ՉԱՓԱՒՈՐ ԳԻՆԵՐ

7—10

ՏՆՕՐԷՆ ԵՒ ՏԷՐ

Հ. Ս. ԱԼԱՃԱՃԵԱՆ

ՏՊԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ՍԱԳԱԵԱՆ

Կ. Պոլիս, Կալաթա